

verkeer ook de aanleg van een nieuw weggedeelte, dat om het genoemde wilgebos aan de zuidrand van Linschoten heen op korte afstand langs de noordostrand van het bos zal lopen.

LITTERATUUR.

T. Vink: De Lekstreek. Diss. 1926.

T. Vink: De Rivierstreek 1954.

H. Heukels en H. W. Wachter: Beknopte Schooflora voor Nederland. 1952.

Buxbaumia: Mededelingen van de Bryologische Werkgroep K.N.N.V. Sept. 1956.

G. A. Overdijkink: Langs onze wegen. Heem chutserie 1943.

De natuur heelt wonden. Maar hier kan zij het niet alleen af. Moge daarom een passende wegbeplanting in harmonie met het landschap spoedig onder het oog worden gezien.

DE VOGELSTAND VAN „HET MEER” BIJ ENGELLEN IN 1910 EN THANS

SJ. BRAAKSMA.

(afdeling Natuurbescherming en Landschap van het Staatsbosbeheer)

Slechts zelden is men in de gelegenheid een vergelijking te maken tussen de huidige vogelstand in een bepaald gebied en de situatie aldaar circa 50 jaar tevoren. Doet zich een dergelijke gelegenheid voor, dan blijkt veelal een onrustbarende achteruitgang.

Bij het samenstellen van een overzicht van de broedvogelbevolking van „het Meer” bij Engelen ten noordwesten van 's Hertogenbosch in 1956 was een dergelijke vergelijking mogelijk. Er is namelijk een publicatie over hetzelfde onderwerp door A. B. Wigman, daterende uit 1910. Het zou te ver voeren beide vogellijsten in extenso te publiceren. Er is daarom volstaan met het vermelden van enkele van de meest frappante verschillen.

De gesteldheid van het meertje en omgeving — en daarmee van de vogelstand — is de laatste 50 jaar waarschijnlijk het meest ingrijpend veranderd, doordat, na de dichting van de Beerse overlaat omstreeks 1937, hoge waterstanden er niet meer voorkwamen. Echt drassige graslanden zijn er steeds zeldzamer geworden.

Het eigenlijke meertje — het open water met het omringende oeverland — onderging daarna in 1952 nog een ingrijpende verandering. Er werd toen nl. een zandzuiger op de plas gebracht, die een deel van de ondergrond wegzoog, om er verscheidene hectaren van de moerassige oeverlanden mee op te hogen. Deze werden daarna tot bouwland ontgonnen. Dit wegzuigen had tevens als gevolg, dat verscheidene riet- en biezevelden langs de oevers, die vroeger reeds niet gemakkelijk begaanbaar waren, volkomen ontoegankelijk werden, daar sindsdien onder de moerasvegetatie verscheidene meters water staan. De verlandingsprocessen kunnen op die plekken daardoor voorlopig niet meer normaal voortgang vinden. Ook de waterplantengemeenschappen van het open water, vooral de krabbescheervelden, zijn door de activiteiten van de zandzuiger sterk teruggedrongen.

Het spreekt vanzelf, dat zowel de omzetting van de vele drassige hooilanden van weleer tot bouw- en weilanden als de verkleining van de oppervlakte van het eigen-

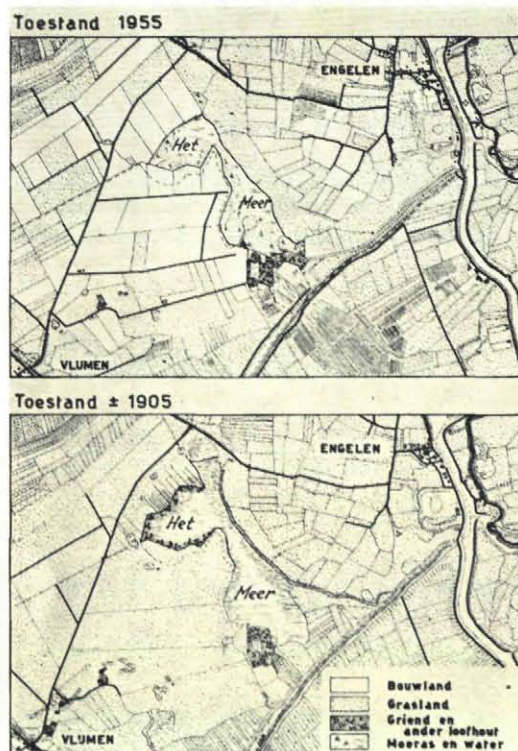

Fig. 1. *Het Meer bij Engelen, 50 jaar geleden en thans.*

lijke moerasgebied vergaande gevolgen hebben gehad voor de vogelstand. De wijzigingen in de vogelstand in en om het meertje zijn evenwel niet alleen een gevolg van de veranderingen, die het biotoop heeft ondergaan. De achteruitgang van sommige soorten bv. Dodaars en Kwartel is nl. in het gehele land geconstateerd ook op plaatsen waar het biotoop vrijwel onveranderd bleef. Daarnaast zijn de Futen nu wellicht minder in aantal omdat vissers thans de nesten meer verstoren dan vroeger. Hetzelfde geldt waarschijnlijk voor de Meerkoeten, die vanwege hun onverdraagzaamheid jegens de eenden door verscheidene kooikers en jagers worden vervolgd. De Kemphanen vormden hier veertig jaar

geleden nog een zeer gewilde buit. Zij werden in manden met 50 stuks tegelijk levend naar Engeland geëxporteerd, waar zij goed geld opbrachten. Hoewel zulks niet met zekerheid bekend is, bestaat de kans, dat iets dergelijks het geval was met de Baardmezen van het meertje, die omstreeks dezelfde tijd o.a. een geliefd exportartikel vormden voor Friese vogelvangers. Tenslotte hebben verzamelaars, aangelokt door de zeldzame vondsten in dit gebied, er het hunne toe bijgedragen om de achteruitgang van sommige soorten te versnellen.

Wigman vermeldde in zijn lijst van 1910 in totaal 73 soorten, die toen of in voorgaande jaren in of in de naaste omgeving van het natuurgebied, o.a. in de nabij gelegen eendekooi, met zekerheid als broedvogel mochten worden aangemerkt. Zijn opgaven uit voorgaande jaren zijn ten dele ontleend aan de publikaties van Albarda (1897) en ten dele uit die van Snouckaert van Schauburg (1908).

Volgens de in laatste jaren verzamelde gegevens mogen thans 42 van deze 73 soorten met zekerheid nog als broedvogel worden beschouwd. Van 13 andere soorten, meest kleine zangertjes, die in de opgaven van Wigman worden vermeld als broedvogel van de eendekooi, kan dit niet met zekerheid worden gezegd, omdat de kooi de laatste jaren niet werd geïnventariseerd. Het is evenwel zeer waarschijnlijk dat deze soorten hier nog nestelen. We mogen wel aannemen, dat thans nog 55 van de 73 door Wigman vermelde soorten in dit gebied plegen te broeden. Dit betekent dus een verlies van 18 soorten. Een dergelijke achteruitgang is in het algemeen al te betreuren, maar nog veel meer als men zich realiseert welke vogels zijn verdwenen. Dat zijn onder meer de volgende: Roodhalsfuut (omstreeks 1910 nog jaarlijks 2 à

3 paren), Dodaars, (in 1910 nog tenminste 12 paartjes), Purperreiger (broedvogel in 1907 en 1908), Krakeend (voor 1910 broedend aangetroffen), Kuifeend (omstreeks 1910 geregeld 1 paar), Kwartel (in 1910 zeer gewone broedvogel), Kwartelkoning (in 1910 nog algemener dan de Kwartel), Kleinste waterhoen (in 1910 2 à 3 paar), Kempshaan (in 1910 vrij gewoon), Tureluur (in 1910 vrij gewoon), Rosse grutto (een broedgeval vermeld door Albarda), Kleine bonte strandloper (broedvogel volgens Snouckaert) en Baardmees (eieren in collectie v. d. Bogaert). De broedvogellijst van Wigman noemt tevens een drietal soorten, die in 1910 of daarvoor waarschijnlijk eveneens in het meertje en omgeving hebben gebroed, nl. Tafeleend, Porceleinhoen en Grauwe klauwier. Deze soorten nestelen hier voorzover bekend reeds lang niet meer. Hetzelfde geldt voor de Blauwe kiekendief, die vroeger gedurende het broedseizoen geregeld werd waargenomen, maar nu niet meer. Het omgekeerde is waar voor de Grauwe kieken-dief, die op de lijst van Wigman ontbreekt maar de laatste jaren geregeld bij het meertje wordt gezien. Deze Grauwe kiekendieven zijn waarschijnlijk de broedvogels van het nabijgelegen staatsnatuur-reservaat „De Moerputten”. Een andere soort, die in 1910 misschien bij het meertje broedde, was de Sprinkhaanrietzanger. De soort werd vermeld aan de hand van de beschrijving door een visser. Misschien is hier de Sprinkhaanrietzanger verward met de Snor. Deze broedt hier althans de laatste jaren geregeld met enkele paren, terwijl wij mogen aannemen, dat het meertje ook vroeger voor deze soort een geschikt broedterrein vormde. Een broedvogelsoort, die evenmin door Wigman wordt genoemd en die de laatste jaren af en toe in de eendekooi werd waar-

genomen, is de Ransuil. Dit is dus misschien een aanwinst. Twee andere winstpunten zijn te danken aan de opspuitingen van 1952. De opgespoten terreinen lokten nl. enkele Scholeksters en de Kleine plevier als broedvogels aan. Laatstgenoemde is tot nu toe gebleven en nestelde in 1956 op een kale plek in een perceel bouwland. De Scholekster werd nog wel geregeld waargenomen, maar na 1952 werden geen nestvondsten meer bekend. Hoewel er dus een paar soorten zijn bijgekomen, is de verarming aanmerkelijk groter dan de winst. Daarbij komt nog dat er niet alleen sprake is van een kwalitatieve achteruitgang, ook de aantallen broedparen van verscheidene, zowel in 1910 als nu, in het meertje voorkomende soorten is aanmerkelijk achteruitgegaan. Het aantal broedparen van de Fuut bv. liep terug van 10 à 12 paren in 1910 tot 3 à 4 paren in 1956, dat van de Meerkoet van minstens 75 paren tot ten hoogste 6 paren en dat van de Zwarte stern van circa 150 paren tot 10 à 15 paren.

Ook de trekvogelstand in deze omgeving is in de loop van de 20ste eeuw opmerkelijk achteruitgegaan. De lijst van Wigman geeft in dit opzicht slechts enkele aanknopingspunten, daar ze in eerste instantie is bedoeld als een overzicht van de broedvogels ter plaatse. Toch blijkt bij vergelijking van deze lijst met de huidige toestand duidelijk welke geweldige wijzigingen de vogelstand heeft ondergaan.

Zo vermeldt Wigman o.a. dat de Ooievaars zich in 1910 zeer veelvuldig bij het meertje lieten zien. Sinds de laatste Ooievaars omstreeks 1945 uit dit deel van Brabant als broedvogel zijn verdwenen, werd de soort hier ook op de trek niet meer waargenomen. De Rosse grutto's pleisterden omstreeks 1910 's winters talrijk in de lage landen in de omgeving van het meer-

tje, nu worden ze er nooit meer gezien. Goudplevieren, vroeger talrijk, komen er nog wel, maar slechts sporadisch, zodat geen vogelvanger het in zijn hoofd haalt jacht op hen te maken.

De achteruitgang van het waterwild blijkt duidelijk uit de vangstcijfers van de eendekooien in het voormalige Beerse-overlaatgebied. De meeste kooien vangen thans op zijn hoogst een tiende gedeelte van het aantal vogels, dat hier in het begin van deze eeuw werd buitgemaakt. Ook van de ganzevangers krijgt men dergelijke verhalen te horen. Het is dan ook geen wonder, dat zowel het aantal kooikers als het aantal ganzevangers hier zeer sterk is verminderd.

Maar hoe sterk de achteruitgang van de

Kraanvogels neerstreek in de roggevelden grenzend aan het meertje, waar zij hebben overnacht, om in de morgen daarop het hele roggeveld kaal te vreten. Eén van de vogels werd geschoten en maakt nu deel uit van de collectie Beekvliet.

Ook als broedgebied is het meertje nog steeds de moeite waard. Behalve de reeds genoemde soorten nestelen hier o.m. nog Roerdomp, Waterral en Bruine kiekendief. Het is twijfelachtig of het Woudaapje, dat hier volgens Wigman vroeger heeft gebroed, nog tot de vaste broedvogelinventaris van het meertje mag worden gerekend. Er worden hier nog wel vrij geregeld Woudaapjes gezien.

De achteruitgang in de laatste 50 jaar is ernstig genoeg om eens even bij stil te